

**որ Փարիզ հարիւրին ութսունը կամ
իննսունը ասանկ են :**

Խեղճ երիտասարդներ , տգիտութե մէջ ուսեալ , ինչպէս ատենաբ մեծ բանաստեղծ մը կ'ըսէր . և թէպէտ իրենց բնութիւնը հարուստ և զօրաւոր , բայց շատ անգամ դատապարտուած են ծուռ և վայրենի դաստիարակութեամբ մը չափաւոր կամ ողորմելի մարդիկ ըլլալ . նման այն խեղճ բուսոց որոնք օդէ և ազատութենէ զուրկ , և վրանիւն մտադիր հոգացող մը չունենալով , ուզեն չուզեն ժամանակէ առաջ պիտի ծերանան և խեղճութեամբ այն խաւար տեղը թողմիւն և չորնան :

Իայց սակայն տարիները կ'անցնին
կ'երթան, ողորմելի տղուն տարիքն ա-
ռաջ կ'երթայ, միտքն ալ միատեղ. բայց
այն միտքը ոչ կրթութիւն կ'առնէ և
ոչ զօրութիւն՝. մտաւոր բարոյական
և կրօնական զարգացումը ամենևին ոչ,
կամ թէ ապականեալ: Եւս դժբաղդ
տղաքներէն աւելի կարեկցութեան ար-
ժանի բան չկրնար ըլլալ. և վերջը ո՛ր
կ'երթայ թէ որ մեծ ազգի մը գրեթէ
բոլոր սլատանիները այնպէս ըլլան:

Վոնէ երանի կու տամ անոնց, որոնք

Թերորդէն սկսեալ ինչուան ճարտասանութիւն, մանաւանդ թէ վեցերորդը երկու անգամ ըրեր էր: Բայց թշուառաբար ուրիշ բան ընել մտքէն չէր անցեր, և մէկն ալ չէր եղած որ իրեն միայն ձգէ, ու սիրտ տայ որ նոյն միջոցին իր ուսմունքը ընէ: Իրեն գպորոց մտնելու ատենը հայրը իրեն գրասեղան մը տուէր էր. այս խեղճ գրասեղանը հաւատարմութեամբ իրեն հետ ընկերացեր էր տարուէ տարի դասէ դաս անցնելու և իր լիթթէ-րուն և գրքերուն պահարանն և իրեն միակ աշակերտակից եղած էր, և անբաժանելի նեցուկ մը, և բնականապէս վարժած էր զանիկայ իրեն ուսմանցը ու յառաջագիմութեանցը նշան սեպել. և իրօք երկուքն ալ միատեղ առաջ կ'երթային, այնպէս որ երբ ճարտասանութենէն ելաւ ու փիլիսոփայութիւն մտաւ, պատանին ինքիրմէն դուրս ելած այնչափ ունեցած յաջողութիւններուն վրայ իր հօրը գրեց. — Սիրելի հայրիկս, քեզի մէկ նոր աւետարխ մը պիտի տամ, Վերջապէս ահա գրասեղանս խիստ փայլուն մը է:

1 Աւետարանը իրեն պարզ և խորունկ բացատրութեամբը լուս կը հասկեցնէ թէ մարդկային բնութեան համար որչափ հարկաւոր են այս երկու յառաջադիմութիւնները՝ երբ մանկացելոյն Առաւելոյ համար կ'ըսէ. Մեռի-Քաճի-ր ԵՒ ԶՕ. ԲԱՆՅՐ :

այս կերպով ուսեալ, բայց իրենց զօրաւոր բնութեան կարողութեամբ և կամ ընկերական դաստիարակութեան ընդհանուր շարժմունքովը, անակնկալ օգնութիւններ կը գտնան և կը զարգանան, թէպէտ և ոչ. բայց ինչպէս որ ըսի, այդ բանը շատ քիչ կը հանդիպի. և ասկէ շատ ծանր և անդարմանելի թշուառութիւններ կը քաշեն ընտանիք, հայրենիք և բոլոր մարդկութիւնը:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԵՐ ազգին հիմակուան վիճակին նայելով՝ որ գիտութիւններն, որ լեզուներն, ու որ արուեստներն աւելի հարկաւոր ու օգտակար են :

ጥሪያህብት ቅጥጥ

Քանոպա Անտոն :

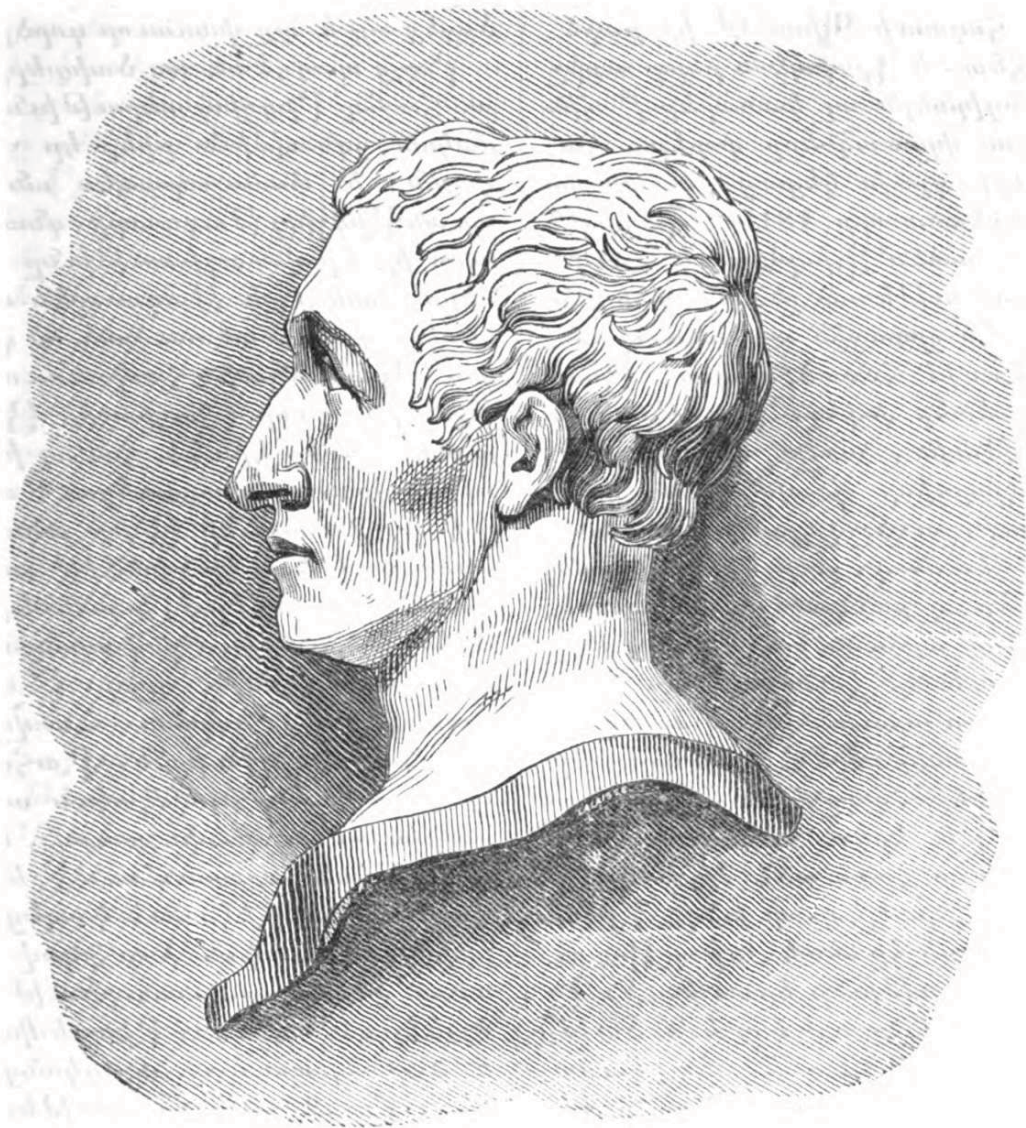
ԻՏԱԼԱԿԱՆ Հանձարը ինչպէս որ ուրիշ գեղարուեստից մէջ, ասանկ ալ քանդակագործութեան մէջ միշտ երևելի եղած է, և աս գերազանցութեան հասուցեր էր Վիբել-Վիճէլյու երևելի արձանագործը ժ.Ջ դարուն մէջ. բայց իրեն վերջի տարիները աս արուեստին գեղեցկութեան գաղափարը սկսեք էր իյնալ իրեն չհետևողաց ձեռքը։ Վյասպէս քանի գնաց արձանագործութեան մէջ կը պակսէր բնական գեղեցկութիւնը և իմաստասիրութիւնը, որ կատարելագործութիւն տուող հանգամանքներն են. այս անարուեստ վիճակին մէջն էր արձանագործութիւնը՝ երբոր անմահ քանդակագործը Վա. նովա ծնաւ Վ ենետիկի սահմանը 1757 նոյեմբերի 1^{էն} Փոստմանեոյ ըսուած գեղը, վսեմ օրինակ մարդու հանձարին. և ցուց իր ջանքովը թէ մարդկային հանձարը որ աստիճանի կրնայ

բարձրանալ : Վեռ տղայ էր , երբոր որբ մնաց հօրմէն , և իր պապուն խնամքին յանձնուեցաւ , որուն խիստ բընութենէն ստիպուելով՝ քանդակիչ գործին առաւ ձեռքը , և սկսաւ աշխատիլ , ուսկից կ'երևնար թէ քիչ ատենի մէջ ինչ մեծ յառաջադիմութիւն պիտի ընէ . տասնըչորս տարուան որ եղաւ՝ իրեն պապը Սենետիկցի Ֆալիեր անունով ատենակալի մը յանձնեց , որ անանկ սէր ձգեց տղուն վրայ՝ որ մէկէն իրեն պաշտպանութեամբ միջակ բայց բարեպաշտ արուեստագիտի մը քովը դրաւ : Եւ կէ իր վարպետովը անցաւ Սենետիկ , և կարգաւորեալ կերպով սկսաւ ուրուագրութեան ու արձանագործութեան վարժութիւն ընել : Եւ թէպէտ նկարչութեան ալ քիչ շատ ետեւէ եղաւ , բայց վերջը բոլորովին քանդակագործութեան տալով զինքը՝ աս արուեստին մէջ գերազանցեց : Բայց ասկէ ետքը մեռնելով իր առջի վարժապետը , չկրցաւ գոհ ըլլալ երկրորդին՝ որ աւելի խեղճ արուեստաւոր մըն էր . ուստի կը փափաքէր քովէն իւլէլ , որ և յաջողեցաւ իր պաշտպանին ձեռքովը , և անոր խնդրովը փորեց երկու արձան Եւրիդիկէ ու Ուրփոս , որոնցմէ յայտնի կը տեսնուէր թէ ինչ վսեմ բաներու համար ստեղծուէր է ան հոգին , և ազգին և հայրենեաց փառք պիտի ըլլար , ու վերականգնող աս սքանչելի արուեստին : Եւ յսպիսի յաջողութենէ մը վերջը վենետիկցի ազնուականաց մէջ բարի նախանձ մը մտաւ , ու մէկմէկէ աւելի կը ջանային աս երիտասարդին գործք յանձնելու , որ արդէն քանի կ'երթար կը ցուցնէր մեծ կատարելութիւն մը ամէն գործոցը մէջ , անանկ որ քիչ ատենուան մէջ՝ բոլոր Իտալիոյ մէջ հռչակեցաւ իր անունը :

Թերեւս Վանուլան գոհ կ'ըլլար Սենետիկ նստիլ , թէ որ փառքէն աւելի իրեն շահը մտածէր . բայց գրեթէ ամէն գեղարուեստից հանձարաւորները փափաք կ'ունենան երթալ Ֆլորով ու հոն երևելի երևելի հին քանդակաց ախորժակը տեսնել ու զննել : Բազմովին

Վանուլային աս փափաքն ալ յաջողեցաւ . վասն զի հոն տեղի Սենետիկի տէրութեան ղեսպանին և իրեն պաշտպանին օգնութեամբը կրցաւ Ֆլորով ալ երթալ : Հոն երթալուն պէս՝ գտաւ սկուլտացի Սմիլթըն արձանագործը՝ որ իրեն պէս հին գեղեցիկ ախորժակաց փափաքելով՝ վարժութիւն կ'ընէր , և անոր հետ բարեկամանալով՝ ան վարպետին խորհրդոցը կը հետեւէր իր արուեստին մէջ : Հոռմէն դարձաւ նորէն Սենետիկ՝ քանի մը ձեռքի գործքերը լմնցնելու համար , բայց նորէն դարձաւ Ֆլորով , ուր որ քանդակեց հռչակաւոր արձանակոյտը որ է (Դէսոս Սիմոնաւրոսին վրայ յարձրկած , որուն համար ամենէն գովեստ ընդունեցաւ . թէպէտ և իրեն արուեստակիցներուն շատը սկսան աս երիտասարդին վրայ նախանձիլ , ու անոր գործոցը պարսաւ զնել , վասն զի գերազանցեց զամենքն ալ անհամեմատ կերպով : Եւ անգամ բարեկամացաւ Յովհաննէս Սուփաթոյ անունով երևելի փորագրողին հետ՝ որուն աղաչանքովը Սլէմէս Դիմի մահարձանը քանդակելը իրեն յանձնուեցաւ , որն որ լմնցուց 1787ին , և բոլոր հասկրցողները ծափ զարկին , արուեստակիցներն ալ նախանձով լեցուեցան : Սուգէր նաև աս վերը ըսած փորագրողին աղջկանը հետ կարգուիլ , բայց այլ և այլ պատճառներու համար չյաջողեցաւ :

Եւ աստիճանի վառուած էր Վանուլան՝ որ կ'ուզէր իր հանձարովը նոր ըստեղծել աս արուեստը . անոր համար մասնաւոր կերպով սկսաւ բնութեան գեղեցկութեանը հետեւիլ , և անոր մէջ ինքը զինքը կը թելէ : Յանդուգն խորհուրդ . բայց ինքը զինքը յարմար կը տեսնէր աս բանիս , ուստի ան դարուն մարդկանց հակառակ կարծիքէն չխաբուելով , սկսաւ հիներուն արձանագործութեան վրայ տուած պատուէրներովը վարժիլ : Եւ է ահա Վանուլայի գործոց մասնաւոր գիւտն ու հոգին , լծող գէլ բնութեան ուսմունքը հնութենէ մնացած քանդակաց հետ , որպէս զի

Քաւովա Անտոն :

կարենայ կատարելապէս նորոգել աս արուեստը : Ուստի աս երեւակայութիւն վառուած՝ Նոր Փիղիասայ մը պէս փառք կը ստանար . վասն զի Ղազարոնի հին արձանին քովը կը գնէին իր շինած գերաշխարհիկ գեղեցկագէտ Պերսէոսը և Պարիսի արձանը՝ որ քան զառասպելին ստորագրած գեղեցկութենէն վեր է : Ինքը վսեմ առաքինութեանց ու գեղեցիկ երեւակայութեանց խորհրդաւոր նշանները անձնաւորեց ու կենդանացուց , ինչպէս գեղաճաղիկ մանկութիւնը իրեն Նքէ դիցուհւոյն արձանին վրայ կը տեսնուի , որ թըռչելով կը տանի աստուածոց նեկտարը :

Եւ բոլորին վրան ալ կ'երևնար նոր շնորհք մը , ասոնցմով ոչ միայն արձանագործութիւնը կը ծաղկէր , այլ նաև նորանոր տեսակ ծնունդ մտաց կը տեսնուէր :

Եւ միջոցին մեծամեծ յաղթանակներով կը պայծառանար Նափոլէոն Պոնափարթէ , և ինչպէս որ ինքը մեծամեծ հանճարներուն յարգը ճանչցեր էր՝ ուստի Փարիզ մէկմէկու հետ տեսնուեցան . բայց Քանովային աշխոյժը հայրենիքէն դուրս ամենեւին չէր վառէր , և կը գանգատէր որ Նափոլէոն առեր տարեր էր ամէն երևելի ձեռագործները Խտալիայէն . իրեն համար յատուկ բան չիւրն .

դրեց անկէ, հապա միայն յանձնեց իրեն որ հաշտուի Պիոս Է^ի իր բարեւորին հետ. և Վափուէոն բոլոր ուրիշ իրեն խնդիրներն ալ կատարելով՝ հին հռոմայու փլատակները փորելու համար զինքը վրա ին կեցուց. ուստի աս մեծ արուեստաւորը 1810^{էն} Փարիզէն դառնալու ատեն՝ Ֆիորէնցա և հռովմ մեծ ուրախութեամբ ընդունեցան զինքը, ու սէր ցրցուցին արժանաւոր անձին։ հռովմ հասածին պէս, սկսաւ նոր արձաններ փորել, Վափուէոնին և Սոլինկիմոնին, առջինը մարդաչափ, իսկ երկրորդինը հռովմէական պատմութեան, չուզելով յունական ախորժակէն հեռանալ։ Բայ և այլ կանանց արձաններ ալ քանդակեց, հաւասարելով յունաց արձաններուն։ Բայց ինքը մեծ զգացմունք կունենար հռովմայի մէջ ահաւոր արձանները տեսնելով, ու ուզելով նմանիլ անոնց՝ քանդակեց երկու ըմբիշները, զայրացած հեկտորն ու Լաթսը, և երկու արձանակոյտերը՝ Սեպտիմի որ կը նուաճէ ձիացուլը, և կատաղի հերակլէսը որ խեղճ իր կանոսքէն բռնած կը նետէ, ուր որ Սոփոկլի երեւակայութիւնը կը տեսնուի։ Բայ գործքերուս մէջը ուժ կայ և մեծութի գեղեցկութեան հետ մէկտեղ, կատարելութիւն՝ որուն դեռ Խալաքիք չէին հասած իրմէ առաջ. բայց Սիքէ-Լիւնի շէյլին ահաւոր գրչին չհասաւ. իսկ ինքը գերազանցեց քան զամէն արձանագործները՝ Սեյցոնիքոյ պապին արձանին այնպիսի ջերմեւանդն երես տալով և Սագադադենացոյն արձանին վրայ ալ տեսնուած ցաւով։

Իսկ 1815^{էն} Վափուէոնի իյնալովը՝ ինչպէս բոլոր տէրութիւնք, ասանկ ալ Պիոս Է սրբազան պապը զրկեց զինքը Փարիզ, և աս անգամուան Վանովայի ներկայութիւնը, գաղղիացուոց շատ տրհաճութիւն պատճառեց, վասն զի Վափուէոնի յափշտակած գեղարուեստից հրաշակերտները կ'ուզէր ետ առնուլ. առջի բերան չէին տար իրեն, բայց վերջը ուրիշ տէրութեանց ստիպմամբը առաւ, և Սրբազանին կամքովը Փա-

րիզու արքունեաց Թանգարանին ընծայեց այլ և այլ փառաւոր գործքեր։

Բայց որովհետեւ աս ծախքերը ընելու համար Լիւգդիոյ տէրութիւնը դրամական օգնութիւն ըրեր էր Վանովային, և մասնաւորապէս ան ատենուն Լիւգդիոյ Թագաւորը, քնաց Սոլտրա իր երախտագիտութիւնը ցուցնելու համար, և Թագաւորէն ալ մեծ պատիւ գտաւ. տեսաւ նաև ու զարմացաւ Պարթենոնի համբաւաւոր արձանները՝ որոնք Լիւգդիացիք Յունաստանէն բերեր էին. և հոն ալ իր կարծիքին վրայ հաստատուեցաւ, տեսնելով որ հին ատենի Յոյք բնութեան գեղեցկութեան կը նմանէին՝ ամենայն կանոնները սրահելով, և ամենեւին դաժանութիւն և կամ չափազանցութիւն չէր երևնար անոնց վրայ։ Եւ ատ ուրախութեամբ դարձաւ հռովմ, ուր մեծ հանդէս ըրին իրեն. Վահանայապետն ալ իրեն հռովմէական ազնուատոհմութեան պատիւ տուաւ, և մարգիզութեան պատուանուն, և իրեք հազար սկութի եկամուտ կապեց։ Վանովան ազնուական խորհրդով մը աս առած ստակը արձանագործութեան կը ծախէր, և այլ և այլ Լիւգդեմիաներու և ճարտարարուեստ մարդկանց կ'օգնէր։ Բայ միջոցին արագութեամբ կը կատարէր երեւելի Սոլինկիմոնի արձանը Սիպիեալ նահանգաց հասարակապետութեան համար. քանդակեց Եորքի դքսին իշխանագուն ծիրանաւորին մահարձան մը Սատիկանին համար, և վերջը Լիւգդիոնի և Լիւսի արձանակոյտը և կամ խաղաղութիւնը որ պատերազմին հետ կը հաշտուի։

Բայ միջոցին ընտրուեցաւ նախագահ գեղարուեստից ընդհանուր ժողովոյն, հոս դիտելու բան մը կայ որ Վանովայի անուան մեծութիւն կ'աւելցնէ. Պիոս Է հրամայեց որ իրմէ ետքը ընտրուած յաջորդը աս ճեմարանիս նախագահ չըսուի, այլ փոխանակ նախագահի։ Բեկ տարուան միջոցին մէջ մարդաչափ ու անկէ ալ աւելի մեծութեամբ չորս արձանի նախատիպ շինեց. այսինքն Լիւ-

դիմին 'ի քուն, պարագլուխ 'Լայադ, նստած ու մարած Սագդաղենացի մը, և ուրիշ Յաւերժահարս մը 'ի քուն: Բայց արուեստագէտները Լնդիմիոնի արձանը ամենէն աւելի գերազանց սեպեցին: Ըստ գործոցը ատեն լընցուց նաև մանուկ սուրբ: Յովհաննէս մը իշխանի մը համար, և Պիոս Զ. քահանայապետին ծննդան վրայ աղօթող արձանը, որ դրուած է Հռովմայ սուրբ Պետրոսի եկեղեցւոյն մէջ:

Բայց Վանուկային սրտին մէջ ուրիշ վսեմ խորհուրդ մըն ալ կար՝ հայրենեաց և Իտալիոյ սիրոյ յիշատակ մը նուիրել. աս բանիս համար Փոսսանեոյ իր ծննդեան տեղը հոյակապ տաճար մը կանգնեց, իբր 'ի նմանութիւն Պարթենոնի ու Պանթէոնի, որն որ ամէն ուսումնասիրաց հետաքրքրական տեղ մը ձևացաւ: Ուստի սկսաւ աս շէնքը շինուիլ 1819ին, և քանի որ ողջ էր՝ ամէն տարի կուգար այցելութեան. և ասոր համար շինեց գլխավորեան արձանակոյտը և Սետուպեայ եօթը խորաքանդակները, տաճարին իւրաքանչիւր սեանց մէջ տեղը մէյմէկ հատ դնելու համար, որոնք վերջի գործքերն եղան:

Վանուկան թէպէտ սկսաւ տարիքը առնելով վատուծնալ՝ բայց դեռ աշխոյժը չէր մարած, և բարեկամներն ալ շատ կ'աղաչէին ուրիշ զբաղմանց ձեռք գարնելու. 1822ին գարնան սկիզբն էր երբոր սկսաւ տկարութիւն զգալ, այսու ամենայնիւ գնաց 'Եփապօլիս գործքի մը համար, բայց շատ ինկաւ, և անկէ Հռովմոր դարձաւ՝ աս խեղճ վիճակին մէջ լընցուց երկու արձանները Լնդիմիոնի ու Սագդաղենացւոյն: Բայց ալ չկրնալով աշխատիլ՝ քաշուեցաւ իր հայրենիքը՝ ուր որ հասաւ սեպտեմբերի կիսուն. երթալով տկարութիւնը վրան կը կոխէր, երբ Սէնտիկ փոխադրուեցաւ հոկտեմբերի 4ին և հազիւ թէ հասաւ չհասաւ մէկէն սկսաւ սաստիկ փրփուր մը որ անդադար կը բռնէր զինքը: Թէպէտ և ամենայն կերպով մարդկային հնարքները բանեցուցին իրեն համար, բայց ճար չեղաւ. ուստի վեր-

ջապէս մեռաւ Վանուկան ամենայն հոգւոյ հանդարտութեամբ ու քրիստոնէաբար հոկտեմբերի 13ին առաւօտեան դէմ 1822ին, բոլոր ճանչուորները սգոյ մէջ թողլով: Շատ մեծ ու փառաւոր եղաւ աս մեծ մարդուն յուղարկաւորութիւնը. Սէնտիկի թագաւորական գեղարուեստից Լիադեմիային վարպետներն ու աշակերտներն ուղեցին որ իրենք տանին մեռելին դագաղը Ս. Սարկոսի եկեղեցին. հոն փրքէր պատրիարքը իրեն հոգւոյն համար հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ մատոյց, ուր որ ներկայ էին՝ բոլոր Սէնտիկի սահմանին աւագորեարը, թագաւորական Ղեմարանին անդամները, Լիադեմիային վարպետները, հայկական ճեմարանը, Սէնտիկի Լիթենէոնին կաճաւորները և անթիւ քաղաքացիք: Երբոր լընցաւ հանդէսը, յանձնեցին մարմինը իրեն գեղին աւագերիցոյն. և երբոր Լիադեմիային առջևէն կ'անցընէին մարմինը, աշակերտքը ուղեցին որ կեցընեն դագաղը, որպէս զի վերջին սիրոյ ողջոյնն ալ տան ան գեղեցիկ հոգւոյն և հրաշալի մատանցը: Հոն համբաւաւոր Զիքոնեարա հնագէտը սրտաշարժ ու ճարտասան ճառ մը խօսեցաւ, և այն պէս արտասուօք յուղարկեցին մարմինը իրեն հայրենիքը, ուր որ հասածին պէս յունիսի 25ին, հանդիսաւոր պատարագին ատենը՝ Սէնտիկի անցեալ պատրիարքը Սոնիքոյ (որ ան ատենը պարզ աւագերէց էր) դամբանական մը խօսեցաւ սքանչելի պերճախօսութեամբ. հրապարակին մէջը, վասն զի ժամը չէր առնէր այնչափ բազմութիւն մարդկան, և վերջը թաղեցին Փոսսանեոյ իր շինած եկեղեցւոյն մէջ: Հոգւոյն համար շատ հանդիսաւոր պատարագներ ընել տուին նաև ուրիշ քաղաքներու ճեմարանները, ինչպէս 'Եփապօլոյ, Սիլանու ու Քիորէնցայի, և մասնաւոր կերպով Հռովմայ հնագիտական ընկերութեան ճեմարանը այլ և այլ ճառերով իրենց ցաւը ցցուցին այսպիսի մեծահանձար մարդու մը: Սուրբ Պ. ու կասու ըսուած ճեմարանն ալ 'ի յիշա-

տակ անթիւ բարերարութեց որ Վա-
նուլայէ տեսեր էր՝ հրամայեց որ հասա-
րակաց յիշատակարան մը կանգնուի :

Բնակական սիրտ ունէր Վանուլան ,
ընկերասէր , մանաւանդ իր արուեստա-
կիցները շատ կը սիրէր , և կը ջանար
որ ծաղկեցընել տայ աս արուեստը իշ-
խանազանց ձեռքովը : Իր փառացը նա
խանձոտներուն որ փնասել կը ջանային
իր համբաւոյն՝ բողբոլին անխառն կը
կենար . անիրաւութեանց ոչ երբէք պա-
տասխանեց , և երբոր քննիչները ան-
կեղծ սրտով կը դատէին իր գործքերը ,
խելացի պատասխանով ինքը զինքը կը
պաշտպանէր : Իր արուեստին վրայօք ա-
ռանց կողմնակցութիւն կը խօսէր , և ու-
րիշներուն գործքը աւելի կը գովէր քան
թէ կը պարսաւէր . թէպէտ շատ փառք
ու պատիւ և հարստութիւն ստացաւ ,
բայց ոչ երբէք հպարտացաւ անոր հա-
մար : Եւ հանձար ունենալով՝ լեզու-
ներ ալ գիտէր խօսել , և նաև ուսմուն-
քէ ալ աղէկ կը հասկընար , թէպէտ և
միշտ արձանագործութեան ետեւէ էր .
մէկ կողմանէ կը բանէր , մէկալ կողմա-
նէ ալ ուրիշի կարգալ կու տար . շատ
հմուտ էր հնագիտութեան մէջ : Եւ ու-
ներու ատեն յանձնեց իր եղբօրը որ սկը-
սած տաճարը առաջ տանի , ինչպէս ան
ալ ջանքով կատարեց , որն որ Խաւիւրայի
հրաշալիաց մէկը կը սեպուի :

Իսկ իրեն սկսած ու չըմբնցած ձեռա-
գործները չհամրելով , Վանուլան ձգեց
մեղի բուն յատուկ ձեռօքը շինած 53 ար-
ձան , 12 արձանակոյտ , 13 հատ ալ նա-
խատիպը միայն պատրաստեց , 14 շիրիմ ,
8 հատ մեծ դամբան , 7 հատ մարդա-
շափէն աւելի մեծ արձան , 2 մեծ ար-
ձանակոյտ հսկայաձև , 54 կիսարձան՝
որոնցմէ վեցը հսկայաձև են , 26 խորա-
քանդակ , որոնցմէ մէկ հատին միայն
քարէն շինեց . բոլոր լմնցած գործքերը
կ'ըլլան 175 կտոր բան :

Իրեն աշակերտացը մէջ երեւելիներն
են թմեներանի , Փապրիս , Ռինալտի ,
Թորվալտսէն , Նանտոմէնէկի , Յեր-
րարի և ուրիշները , որ իրեն դպրոցին
մեծ պարծանքն եղան , որոնց շատը դեռ

կենդանի ըլլալով՝ անոր ջանքն ու դի-
տաւորութիւնները առաջ կը տանին ,
որուն գործոցը փառքը յիրաւի անմահա-
կան յիշատակաց արժանի է և պիտի
ըլլայ կրթեալ ազգաց մէջ : Իրեն հա-
մար շատ արձաններ կանգնուեցան այլ
և այլ քաղաքներ , բայց ասոնց մէջ ա-
մենէն երեւելին կրնայ սեպուիլ Սե-
նետիկու գեղեցիկ եկեղեցեաց մէկուն
մէջ կանգնուած հոյակապ մահարձա-
նը ուր որ պահուած է իրեն սիրտը սա-
փորի մը մէջ . իսկ գեղարուեստից Կա-
դեմիային խորհրդարանին մէջ ալ կը
պահուի իր աջ ձեռքն ու գրիչը . կար-
ծես թէ վենետիկեցիք աւելի մէկ կեր-
պով իրաւունք ունին զինքը իրենց քա-
ղաքակիցը սեպելու՝ նոյն գաւառին մէջ
ծնանելուն համար :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՐՏԱԳՈՒԹԻՒՆ

Ճեպրնքաց շոգիաւար :

ԻՐԱՒ հիմակուան ատենս երկաթ-
ուղեաց վրայ քալող շոգեկառքերը հրա-
շալի բաներ կ'երևան մեզի , բայց սա-
կայն շատ անգամ անոնք ալ իրենց դը-
ժուարութիւններն ունին . նախ եր-
կաթուղեաց էական հանգամանք մի է
որ հորիզոնական գետնի վրայ շինած
ըլլան . ապա թէ ոչ անհարթ գետնի
վրայ շինուած ճամբուն ծախքերն ալ
անհամար կ'ըլլան . պէտք է դիտել դար-
ձեալ որ այլ և այլ շոգեկառքերու մի և
նոյն գծի վրայ երթալ գալը անհնար է .
և ան տեղուանքն ուր որ երկու ռահ շի-
նուած չէ՝ կառքերը չեն կրնար մէկմէ-
կու հանդիպիլ , բայց եթէ քանի մը ու-
րոշեալ տեղուանք , ուր որ կողմնական
ռահ շինուած ըլլալով՝ դիմացէ դիմաց
եկած կառքերուն մէկ խումբը քովի
ռահին վրայ կ'անցնի կը կենայ , ինչուան
որ մէկալն իր ճամբէն առաջ երթայ :
Աստի թէ որ մէկը լաւ քննելու ըլլայ
այն անհամար ծախքերը որ եղեր են